

6. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 р. // ВВР. – 1994. – № 10. – Ст. 43.
7. Про Національний архівний фонд і архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 р. // ВВР. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
8. Букач В. Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян // Право України. – 2001. – № 9. – С. 21-23.
9. Конституційне законодавство України (законодавчі акти, коментар, офіційне тлумачення): 36. нормативних актів / Автори-упор.: Лінецький С.В., Мельник М.І., Ришелюк А.М. – К., 2000.
10. Про судову практику по справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах та з загальних питань. – Х., 2001.
11. Посібник з питань свободи вираження. – К., 1999.
12. Про рекомендації учасників парламентських слухань “Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи”: Постанова Верховної Ради України від 25 квітня 1997 р. // ВВР. – 1997. – № 22. – Ст. 162.
13. Про діяльність Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади щодо забезпечення свободи слова, задоволення інформаційних потреб суспільства та розвитку інформаційної сфери в Україні: Постанова Верховної Ради України від 16 лютого 1999 р. // Голос України. – 1999. – 27 лютого.
14. Костецька Т.А. Про деякі проблеми формування національних інформаційних відносин // Проблеми права на зламі тисячоліть: Матер. міжнар. наук. конф. – Дніпропетровськ, 2001. – С. 120-122.
15. Андресюк Б. Через самоврядування – до громадського суспільства // Урядовий кур’єр. – 1999. – 21 липня.
16. Тодика Ю., Серьогін В. Конституційний принцип гласності як гарантія основних прав і свобод громадян // Право України. – 1998. – № 6. – С. 22-24.

Надійшла до редакції 04.11.2010

САМОТУГА А.В., кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.7 : 351.74

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ США ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: СУДОВІ ПРЕЦЕДЕНТИ

Проаналізовано рішення Верховного суду США, що становлять прецедентне право як складову правової основи діяльності поліції США щодо правомірного обмеження особистих прав і свобод людини.

Ключові слова: обмеження особистих прав і свобод людини, поліція, США, судовий прецедент.

Проанализированы решения Верховного суда США, составляющие прецедентное право в качестве правовой основы деятельности полиции США по правомерному ограничению личных прав и свобод человека.

Ключевые слова: ограничение личных прав и свобод человека, полиция, США, судебный прецедент.

There is the analysis of the U.S. Supreme Court decisions making a case-law as legal framework of U.S. police activity for legitimate restraint of civil rights and freedoms.

Key words: restraint of civil rights and freedoms, police, U.S., legal precedent.

На сьогодні питання щодо обмеження прав і свобод людини з боку інститутів державної влади набуло особливої ваги в контексті ідеї та практики правової державності. Предметом постійного занепокоєння правозахисної спільноти є факти порушень прав і свобод людини не стільки з боку інших осіб, скільки з боку держави.

Важливе місце в системі органів спеціальної компетенції щодо захисту особистих прав і свобод людини посідають правоохоронні органи. Як у вітчизняній, так і у світовій юридичній науці поки що не надано єдиного універсального поняття правоохоронних органів та правоохоронної діяльності. Єдиним критерієм, що їх об’єднує, є, думається, їхні завдання щодо практичного застосування встановлених у державі законів з метою охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, виконання судових рішень тощо. Таким чином, зважаючи на широке коло завдань правоохоронних органів, слід наголосити на їхній особливій ролі у захисті кон-

ституційних особистих прав і свобод людини, адже саме ці органи, як буде розглянуто далі, не лише покликані оперативно реагувати на факти порушення прав і свобод, але й водночас наділені повноваженнями щодо застосування примусових заходів, спрямованих на обмеження саме особистих прав і свобод людини.

Питанням гарантій захисту прав і свобод людини в правоохоронній діяльності, зокрема в зарубіжній, присвятили свої праці такі вчені-юристи, як О.М. Бандурка, К.С. Бельський, М.М. Биргеу, В.О. Заросило, Н.П. Матюхіна, О.В. Негодченко, В.М. Ніколайчик, М.П. Пихтін, А.В. Савченко, В.А. Сергєвнн, В.О. Січка, Д.Д. Шалягін та ін. Однак їхні роботи здебільшого стосуються такої тематики, як організаційно-правова складова діяльності, прикладом, кадрове забезпечення сил правопорядку. Тому проблема дотримання правоохоронними органами держави конституційних вимог щодо захисту інтересів індивіда при здійсненні примусових заходів, що обмежують його особисту свободу, залишається малодослідженою, зокрема на порівняльно-правовому рівні.

Досить важливим джерелом конституційного законодавства США стосовно правомірною обмеження поліцією особистих прав і свобод людини прийнято вважати загальне (прецедентне) право. Незважаючи на значно обмежений, на думку вітчизняних авторів, вплив цього права, наприклад, на федеральне кримінальне законодавство цієї країни [1, с. 27], є необхідним довести його вагомий вплив на конституційно-правову систему гарантій захисту аналізованої групи прав і свобод людини у США.

Серед прецедентів головна роль належить рішенням Верховного суду США, які є обов'язковими як на федеральному рівні, так і для окремих штатів. Факти зловживання владою та порушення прав людини поліцейськими свідчать про необхідність активізації контролю над діями поліції навіть за можливого зниження тенденції до зловживань. Саме протягом 60-х рр. минулого століття Верховний суд США на чолі з його головою Е. Ворреном прискорив процес гарантування особистих прав громадян, що називали кримінального переслідування. Рішення суду Е. Воррена обмежили поліцію чіткими процесуальними вимогами щодо здійснення розслідувань, арештів і допитів, що обмежують особисту свободу людини

Пізніше в рішеннях суду ретельно аналізувалися процедури судових процесів та приписувалося дотримуватися загальнолюдських стандартів щодо винесення вироків та виконання покарань. Суд Е. Воррена зробив XIV Поправку основою для судових приписів, які вимагають, щоб штатівські та федеральні органи кримінальної юстиції (до яких належить поліція) чітко дотримувалися судових тлумачень Конституції.

Найважливішою частиною заходів щодо приділення уваги особистим правам і свободам людини у рішеннях Верховного суду стала вже згадана справа „Міранда проти штату Арізона” від 1966 р. [2, с. 444], якою було встановлено знамениту вимогу для поліції щодо „оголошення прав” затриманим. Проте в рішенні стосовно Е. Міранди голова Верховного суду Е. Воррен підкреслив, що суд не створив нічого принципово нового для американської юриспруденції: йдеться насамперед про застосування добре відомих основоположних принципів федеральної Конституції. Суд вважав, що у справі Е. Міранди були порушені права обвинувачуваного, гарантовані V та VI Поправками до Конституції. „На сьогодні не може бути сумнівів стосовно того, що гарантований V Поправкою привілей проти самозвинувачення має бути доступний і за межами приміщення суду, оскільки вона служить для того, щоб захистити від необхідності самозвинувачення всіх тих, хто був поставлений в умови, які певним чином обмежують свободу дії” [3]. Рішення Верховного суду кількох останніх десятиліть поклали початок тому, що дехто називає „переворотом” періоду Е. Воррена у розвитку системи гарантій особистих прав.

Цей аспект становить, як уявляється, підвищений інтерес як для законодавчої влади України, так і для вітчизняних правоохоронних органів, насамперед міліції, особливо після вступу України до Ради Європи та з приєднанням її до Європейської конвенції з прав людини. Більше того, згідно з ч. 3. ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, зокрема до такого впливового органу, як Європейський Суд з прав людини. Згідно зі ст. 59 Конституція України надає право громадянам на кваліфіковані,

а в ряді випадків – безоплатні юридичну допомогу й захист. Стаття 62 утворює принцип презумпції невинуватості [4].

На жаль, права, закріплені у цих двох статтях, а також ряд інших конституційних прав є предметом регулярних порушень з боку вітчизняних органів охорони правопорядку. Але рано чи пізно може статися те, що сталося у США у випадку з арештом Е. Міранди, який зґвалтував неповнолітню дівчину і був заарештований за це поліцією, але потім був виправданий судом, оскільки під час арешту Е. Міранда не був попереджений про свої особисті права.

Відповідно до системи влади у США, суди стали ареною у розв'язанні конфліктів не лише між окремими громадянами, але й між громадянами та органами влади. У зв'язку з цим необхідно проаналізувати кілька судових справ, важливість яких полягає у з'ясуванні сутності конституційних гарантій особистих прав і свобод людини у США.

Згадані вже V, VI і XIV Поправки до Конституції США вимагають належних процедур, згідно з якими посадові особи системи кримінальної юстиції мусять поважати права особи обвинуваченого під час кримінального переслідування. Більшість вимог щодо належних процедур, здійснюваних поліцією, зводяться до таких основних понять: 1) речові докази і здійснення щодо них слідчих дій (обшук і виїмка); 2) арешт та 3) зняття інформації з каналів зв'язку (електронне підслуховування).

Ці дії поліції достатньо висвітлені в судових прецедентах останніх років. Однак слід мати на увазі, що судові тлумачення конституційної вимоги стосовно належних процедур постійно розвиваються. Оскільки з'являються нові рішення та змінюється склад самого суду, можуть виникати додаткові як незначні, так і суттєві зміни в цьому виді джерела конституційно-правового регулювання діяльності поліції США.

Конституція США проголошує, що житло людини та її особистість мають бути захищені від безпідставних обшуків та виїмок. Це правило закріплено IV Поправкою, яка говорить, що „Право людини на захист її особистості, житла, документів та особистих речей від безпідставного обшуку та виїмки є недоторканим, і на такі дії не видається ніякий ордер за винятком наявності на це ймовірної причини, підтвердженої під Присягою або запевненням у суді, зокрема описом місця, що підлягає обшуку, осіб та речей, які необхідно вилучити”.

IV Поправка та інші положення Конституції США мають на меті не допустити зосередження в руках виконавчої або судової гілки влади надмірних і безконтрольних повноважень стосовно особи. У справі „Вікс проти США” [5, с. 735] Верховний суд у 1914 р. ухвалив, що для підвищення дієвості IV Поправки він виключатиме всі докази, отримані з її порушенням. Виходячи з цього твердження, у 1920 р. Верховний суд США визнав необхідним виключати докази, що не тільки є результатом незаконного обшуку, але й здобуті на підставі відомостей, отриманих в результаті такого обшуку і відомих під назвою „плоди обшуку”. Таким чином, на підставі цього рішення виникло те, що сьогодні називають правилом виключення (exclusionary rule).

У справі „Мепп проти штату Огайо” (1961 р.) [6, с. 37] суддя Л. Кларк, виражаючи думку більшості суддів Верховного суду США, заявив: „Федеральні суди протягом майже півстоліття діяли відповідно до рішення про виключення доказів; ...однак не було висловлено припущень, що у зв'язку з цим дії ФБР виявилися неефективними або що внаслідок цього було підірвано відправлення правосуддя в кримінальних справах у федеральних органах” [7, с. 429].

З позицій IV Поправки в наступні роки Верховний суд продовжував вводити обмеження на такі дії, як підслуховування переговорів, стеження за допомогою мікрофонів і звукозапису. Він вимагав, щоб поліцейські одержували ордер (судове рішення) до входження в помешкання проти волі осіб, що проживають у ньому. Крім докладного опису місця обшуку і розшукуваних об'єктів, в ордері повинні бути зазначені підстави для його видачі та особи, показаннями яких ці підстави підтверджені.

IV Поправка необхідна для унеможливлення так званих загальних обшуків та виїмок якогонебудь з предметів за ордером, в якому описаний інший предмет. У правовому відношенні неконкретний ордер – пуста формальність, що надає органам кримінального переслідування найширші можливості для різних зловживань. Коли працівники поліції, що мали ордер на арешт однієї із трьох осіб, заарештували їх усіх, а потім вилучали виявлені при них документи й усе, що було у приміщенні, де перебували ці особи, дії поліцейських були визнані судом незаконними, а відомості, отримані у такий спосіб, були виключені з розгляду в кримінальному процесі.

Зміст ордеру повинен бути таким, щоб у працівника поліції не виникло сумнівів і він не вдавався до довільних дій з приводу питання про те, де саме здійснювати обшук і що вилучати. У рішенні Верховного суду США сказано: „Вимога, щоб ордери містили конкретний опис речей, які підлягають вилученню, має на меті унеможливити проведення на підставі таких ордерів загальних обшуків”. І далі: при вирішенні питання про те, що варто вилучати, „нічого не залишається на дискреційне (на власний розсуд) рішення працівника, який виконує ордер”. Інше вважається прямим порушенням IV Поправки [7, с. 430].

Ще одна важлива судова справа періоду діяльності суду Е. Воррена „Чаймел проти штату Каліфорнія” (1969) [8, с. 145-148] була з арештом і заходами щодо обшуку з боку працівників місцевої поліції. Т. Чаймела звинуватили у крадіжці зі зломом у монетній майстерні, підставою для чого послужили докази, зібрані в його помешканні, де його було заарештовано. Поліцейські, маючи на руках ордер на арешт, але не маючи ордеру на обшук, взяли Т. Чаймела під варту після прибуття до його помешкання та продовжували обшук всього його будинку. Викрадені внаслідок злому майстерні монети були знайдені у помешканні Т. Чаймела та були надані на судовому процесі як висунуті проти нього докази.

Верховний суд США, розглянувши апеляцію, постановив, що, хоча обшук помешкання Т. Чаймела і був пов’язаний з арештом, але його результати виявилися такими, що не мали доказової сили, оскільки обшук було здійснено поза межами заарештованої особи і в просторі, що безпосередньо не є об’єктом контролю з боку цієї особи.

Верховний суд США, очолюваний у 1969–1986 рр. В. Берджером, почав поступово „відходити” від суворого застосування правила виключення, сформульованого у попередніх справах.

У 1984 р. у справі „США проти Леона” [9, с. 55-72] суд визнав те, що почали називати „винятком за чесними намірами” (good-faith exception) з правила включення. У цій справі фігурував відділ поліції невеликого містечка у штаті Каліфорнія, що займався розслідуванням справи стосовно одного підозрюваного у торгівлі наркотиками. Підозрюваного А. Леона було взято під варту після отримання суми винагороди від інформатора. Слідчі затребували ордер на обшук на підставі інформації, отриманої в результаті спостереження. Вони вважали, що діяли згідно з вимогами IV Поправки, тобто „не потрібно було затребувати ніяких ордерів за винятком на те ймовірної причини”.

Ймовірна причина (probable cause) – це складна, але важлива концепція, що є юридичним критерієм і складається з низки фактів та обставин, які змусили б дієздатну особу вважати, що окремо взята інша особа вчинила певний злочин. Ймовірна причина має бути належним чином засвідчена поліцейськими в письмовому показанні під Присягою перед магістратом (суддею нижчого рівня, що діє для гарантування того, що поліція встановила ймовірну причину, необхідну для отримання ордерів [10, с. 319]), перш ніж може бути виданий ордер на обшук.

У справі „США проти Леона” надане поліцією показання під Присягою судді для отримання ордеру на обшук було розглянуто багатьма представниками окружних прокурорів, після чого суддя вирішив видати ордер. В результаті обшуку трьох помешкань А. Леона було виявлено велику кількість наркотиків та інших доказів. Незважаючи на те, що А. Леона звинуватили у торгівлі наркотиками, подальше рішення у федеральному окружному суді полягало у відхиленні висунутих проти нього доказів на тій підставі, що попереднє показання під Присягою, підготовлене поліцією, не було, на думку суду, достатнім для встановлення ймовірної причини.

Уряд США звернувся до Верховного суду, щоб той розтлумачив, чи повинні речові докази, зібрані поліцейськими, які діяли за чесними намірами згідно з вимогами ордеру, бути справедливо виключені при розгляді справи в судовому засіданні. Відбиваючи відновлений консерватизм суду В. Берджера, спираючись на підтримку влади, судді відновили попередню винність А. Леона.

У 1984 р. у справі „Штат Массачусетс проти Шеппарда” [11, с. 83-85] поліцейські виконували приписи ордеру на обшук, в якому не було достатньо описано власність, що підлягала виїмці. Хоча поліцейські були у курсі своєї помилки, суддя запевнив їх у тому, що ордер мав силу. Після здійснення виїмки та пред’явлення обвинувачення Верховний суд штату повністю спростував рішення суду першої інстанції. Згідно з апеляцією Верховний суд США повторив виняток чесних намірів та відновив попереднє звинувачення.

Справи Леона та Шеппарда являли собою радикальну зміну філософії суду Е. Воррена і продовження тенденції, пов'язаної зі справою „Штат Іллінойс проти Крулла” (1987) [12, с. 843-844]. Згідно з нею суд під керівництвом тодішнього Верховного судді В. Ренквіста проводив політику на те, що винятки чесних намірів застосовуються до проведення обшуку без наявності ордера згідно з законодавством штату навіть тоді, коли норма закону цього штату була визнана такою, що порушувала IV Поправку.

Американські вчені-юристи навіть припустили, що у найближчому майбутньому правило виключення може бути піддане подальшим змінам. Деякі аналітики наполягали на тому, що „...у більшості своїй суд В. Ренквіста тепер чітко сповідує ідею, згідно з якою правило виключення безпосередньо не є частиною IV Поправки (та належних процедур за XIV Поправкою), а замість цього – встановленим судом засобом очевидності для його здійснення” [13].

Очолуваний В. Ренквістом Верховний суд явно консервативно підійшов до вирішення багатьох важливих проблем кримінального правосуддя – від обмеження правила виключення та взагалі від розширення повноважень поліції до різкого обмеження можливостей для осіб, що відбувають покарання у тюрмах штатів, з приводу їхніх звернень зі скаргами до федеральних судів. Превентивне затримання, „відсутність стримувань” для обшуків, що проводяться поліцейськими, смертна кара та звичайні закони стосовно злочинців – все це знайшло рішучу підтримку з боку Верховного судді В. Ренквіста [14, с. 20-25].

Деякі надзвичайні ситуації можуть виправдовувати дії поліцейського під час обшуку приміщення навіть без наявності на це ордера. Рішення апеляційних судів США стали результатом таких дій, що отримали назву „терміновий пошук обставин” (невідкладні обшуки – emergency searches). Юридичне управління ФБР зафіксувало наявність трьох загроз, що „передбачають обґрунтування невідкладних дій за відсутності ордера”: 1) небезпека для життя людей; 2) ймовірність втечі підозрюваних з місця події та 3) можливість видалення або знищення речових доказів [15, с. 23].

Найбільш звичайною процедурою, що відбувається після допиту підозрюваного, є арешт. Прийняття рішення про арешт означає, що поліцейський дійшов висновку про те, що було скоєно злочин і що підозрювана особа, ймовірно, є саме тією особою, яка його вчинила. Наявність цих елементів становить ймовірну причину (основний мінімум), необхідну для арешту за будь-яких обставин.

Арешти також можуть мати місце, коли поліцейський стикається зі злочинцем у стадії вчинення. Такі ситуації часто вимагають затримання правопорушника з метою забезпечення громадської безпеки. Більшість арештів здійснюються під час вчинення злочинів. Проте стосуються вони скоріше проступків (місдемінорів), аніж кримінальних злочинів (фелоній). Фактично, в багатьох штатах не дозволяється заарештовувати за проступок, якщо він не вчинений у присутності поліцейського, тоді як видимі злочини у стадії вчинення чітко вказують на ймовірну причину, необхідну для здійснення арешту.

У деяких юрисдикціях США вимагається на це ордер, де їх видають судді, що спеціалізуються на незначних злочинах, за умови, що поліцейські можуть обґрунтувати ймовірну причину. Судді, як правило, можуть вимагати від поліцейських, які звертаються за ордером, надати письмове показання під Присягою з посиланням на причини арешту.

Таким чином, IV Поправка забороняє працівникам правоохоронних органів здійснювати обшуки та арешти громадян у їхніх помешканнях без достатньої підстави („probable cause”), тобто без доказів того, що підозрюваний громадянин дійсно порушив закон [16, с. 97]. Автори поправки вирішили не надавати самим поліцейським органам право визначати, що є достатньою підставою для обшуку чи арешту. Поліція повинна оголосити мотиви для обшуку чи арешту судді, який видає поліції ордер.

Однак за певних умов IV Поправка допускає проведення обшуків чи арештів без ордера. Водночас поправка захищає особисті права людини, обмежуючи повноваження судді під час видачі ордерів вимогою того, щоб в ордері містився „детальний опис місця, що підлягає обшуку, осіб та предметів, що підлягають арешту”. Суддя не може дозволяти в ордері правоохоронним органам здійснювати обшуки скрізь, де вони вважають за потрібне.

Донедавна Верховний суд тлумачив буквально текст IV Поправки, зокрема там, де йшлося про „особу, житло, папери та майно”. На сьогодні вважається, що IV Поправка забороняє також

електронне підслуховування (встановлення „жучків”, підключення до ліній зв’язку і т. ін.).

У США щоразу, коли той або інший факт підслуховування телефонних розмов викликає скандал, влада намагається відмежуватися від своєї причетності до порушення права на приватне життя, видаючи такі факти за „окремі ексцеси” надмірно старанних поліцейських чиновників. У 1967 р. президент Л. Джонсон представив Конгресові законопроект, який передбачав заборону будь-якого підслуховування, за винятком підслуховування працівниками федеральних правозастосовчих органів з дозволу президента у справах, пов’язаних з національною безпекою. За змістом законопроекту, результати підслуховування не можна використовувати в суді як докази, крім випадків, коли хоча б один із учасників переговорів дав згоду на підслуховування [7, с. 401-402].

У 1968 р. Конгрес усе ж таки прийняв закон, яким було не стільки заборонено підслуховування, скільки легалізовано таємне стеження за особами за допомогою електронного спостереження. За цим законом здійснювати підслуховування американська поліція може з дозволу суду. Щоб отримати такий дозвіл (ордер), у клопотанні необхідно зазначити, у зв’язку з яким злочиним, що готується, вчинено або вчинюється, передбачається здійснювати підслуховування, назвати особу, переговори якої передбачається підслухувати, навести аргументи, що підтверджують необхідність підслуховування. У клопотанні варто також повідомити дані, що стали відомі за допомогою інших засобів доказування, і причини, через які ці засоби уявляються недостатніми. Ордер на підслуховування має містити відомості про вид і місцезнаходження засобу зв’язку і, як правило, він видається на термін не більше 30 діб.

Суддя, що видав ордер, вправі вимагати звіт про порядок проведення і результати підслуховування. Підслуховування, здійснене поліцією, суди зобов’язані оцінювати насамперед з позицій IV Поправки до Конституції США щодо ордера на обшук, який не повинен мати характер „загального ордера”, тобто не можна дозволяти здійснювати обшук з метою вилучити все, що знайдеться й використовувати надалі як докази в розслідуваній або якій-небудь іншій справі.

Твердження працівників поліції про те, що підслуховування зачіпає інтереси злочинців, є безпідставними з ряду причин. Вчинення злочину даною особою має бути доведено. Однак в умовах судового розгляду воно не є доказуваним, а тому поліція здійснює підслуховування. Крім того, вибіркоче прослуховування є неможливим, і поліції доводиться вдаватися до тотальних і тривалих підслуховувань. У значній частині розмов, перехоплених за допомогою електронного спостереження, містяться подробиці приватного життя особи. Отже, будь-який судовий або інший офіційний дозвіл на підслуховування неминуче має антиконституційний характер „загального ордера”.

Таким чином, розглянувши низку судових рішень стосовно дотримання поліцією США особистих прав і свобод людини, можна констатувати, що у США прецедент зовсім не створює правової норми на порожньому місці, а є досить довільним тлумаченням (конкретизацією) певної (у цьому випадку конституційної) норми права.

Список використаної літератури:

1. Савченко А. Джерела федерального кримінального законодавства США // Міліція України. – 2006. – № 8. – С. 26-27.
2. *Miranda v. Arizona*, 384 U.S. 436 (1966) // Myron Moskowitz. *Cases & Problems in Criminal Procedure: The Police*. – 2-nd ed. – NY., 1998.
3. Махов В., Пешков М. Миранда против штата Аризона (революция суда Уоррена) // <http://sergeinasonov.narod.ru/Miranda2.doc>.
4. Конституція України: Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. *Weeks v. U.S.*, 232 U.S. 383 (1914) // Welsh S. White, James J. Tomkovicz. *Criminal Procedure: Constitutional Constrains upon Investigation and Proof*. – 4-th ed. – NY., 2001.
6. *Mapp v. Ohio*. 367 U.S. 643 (1961) // Myron Moskowitz. *Cases & Problems in Criminal Procedure: The Police*. – 2-nd ed. – NY., 1998.
7. Стецовский Ю.И. Право на свободу и личную неприкосновенность: Нормы и действительность / Отв. ред. С.А. Пашин. – М., 2000.
8. *Chimel v. California*. 395 U.S. 752 (1969) // *Cases & Problems in Criminal Procedure: The Police*. – 2-nd ed. – NY., 1998.
9. *United State v. Leon*. 468 U.S. 897 (1984) // *Cases & Problems in Criminal Procedure: The Police*. – 2-nd ed. – NY., 1998.

10. Kirk v. Louisiana, 122 S.Ct 2458, 153 L.Ed. 2d 599 (2002).
11. Massachusetts v. Sheppard, 104 S.Ct. 3424 (1984) // Cases & Problems in Criminal Procedure: The Police. – 2-nd ed. – NY., 1998.
12. Illinois v. Krull, 107 S.Ct. 1160 (1987) // Welsh S. White, James J. Tomkovicz. Criminal Procedure: Constitutional Constraints upon Investigation and Proof. – 4-th ed. – NY., 2001.
13. William J. Bopp, Donald O. Schulz. A Short History of American Law Enforcement. – Springfield, 1997.
14. Police Chief. – 1992. – № 4.
15. John Gales Sauls. Emergency Searches of Premises, Part I // FBI Law Enforcement Bulletin. – 1987. – March.
16. Falcone David N. Dictionary of American Criminal Justice, Criminology, and Criminal Law. – Upper Saddle River, NJ., 2005.

Надійшла до редакції 18.02.2011

ШАПОВАЛ В.Д., кандидат юридичних наук,
(Кременчуцький національний університет
ім. Михайла Остроградського)

УДК 342.5 : 352.075

ВЗАЄМОДІЯ СІЛЬСЬКОГО, СЕЛИЩНОГО, МІСЬКОГО ГОЛОВИ З МІСЦЕВОЮ РАДОЮ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Важливим напрямком діяльності сільського, селищного, міського голови є налагодження конструктивної співпраці з місцевою радою. Найбільша відповідальність за розвиток територіальної громади покладається саме на голову, що зумовлює важливість реалізації таких його функцій, як комунікаційна, стратегічна, функція ефективного лідерства. Взаємодія сільського, селищного, міського голови та місцевої ради недостатньо стандартизована, існує потреба в удосконаленні її правових і організаційних засад, запровадженні дійових механізмів налагодження конструктивної співпраці між ними при вирішенні спірних питань.

Ключові слова: сільський, селищний, міський голова; місцева рада; місцеве самоврядування; територіальна громада.

Важным направлением деятельности сельского, поселкового, городского председателя является налаживание конструктивного сотрудничества с местным советом. Наибольшая ответственность за развитие территориальной общины возлагается именно на председателя, что обуславливает важность реализации таких его функций, как коммуникационная, стратегическая, функция эффективного лидерства. Взаимодействие сельского, поселкового, городского председателя и местного совета недостаточно стандартизировано, существует потребность в совершенствовании его правовых и организационных принципов, во введении действенных механизмов налаживания конструктивного сотрудничества между ними при решении спорных вопросов.

Ключевые слова: сельский, поселковый, городской председатель; местный совет, местное самоуправление; территориальная община.

The important aspect of the head of village, town or city council activity is arrangement of constructive cooperation with local council; the head bears the greatest responsibility for territorial community development that determines the significance of some his functions as communicational and strategic function of leadership; the interaction of the head of village, town and city council and local council has not been standardized yet; it requires improvements of its legal and organizational grounds, implementation of active mechanisms of constructive cooperation between them in dispute.

Keywords: head of village, town or city council; local council; local self-government; territorial community.

Необхідність удосконалення механізмів взаємодії сільського, селищного, міського голови та депутатів місцевої ради зумовлена специфікою нинішнього етапу розвитку місцевого самоврядування. Окремо слід звернути увагу на те, що у значній кількості сіл, селищ та міст України сформувалася загрозлива тенденція відсутності взаємодії між сільським, селищним, міським головою, обраним за мажоритарною системою, і місцевою радою, обраною на пропорційній основі. Така ситуація не тільки негативно впливає на життєдіяльність територіальних громад цих міст, а й дестабілізує розвиток системи місцевого самоврядування в цілому [1, с. 34, 36].

